

**UÇUCU MADDE KULLANAN ERGENLERDE
BİLİNÇLENDİRME EĞİTİMİNİN ETKİNLİĞİ**

**The Effectiveness Of Awareness Education
Among Adolescent Inhalant Addicts**

Sibel COŞKUN, Dr. Hemş. Bakırköy Ruh Sağlığı ve Sinir Hast. E.A Hast.

Kültegin ÖGEL, Doç. Dr. BATEM / Yeniden

Özlem IŞIL, Yard. Doç. Dr. Marmara Üniv. HY.O Psikiyatri Hemş A.D.

ÖZET

Amaç: UMATEM’de (Uçucu Madde Tedavi Araştırma ve Eğitim Merkezi) tedavi görmekte olan ergenlere bağımlılık, uçucu madde etkileri ve madde isteği ile başa çıkma konularında eğitim verilerek ergenlerin bilinçlendirilmesi ve tedaviye yönelik işbirliğinin artırılması amaçlandı .

Metod: Uçucu madde kullanan ergenlerden oluşturulan 31 kişilik deney grubuna “YENİDEN” tarafından hazırlanan “Sokakta Yaşayan ve Madde Kullanan Çocuklara Psikososyal Yaklaşım Kılavuzu”nda yer alan modüllerden yararlanılarak üç oturumluk bireysel eğitim uygulanmış ve deney grubu ergenlerin bilgi düzeyi kontrol grubu ile karşılaştırılmıştır.

Bulgular: Sosyo demografik açıdan aralarında anlamlı farklılık bulunmayan deney ve kontrol grubu ergenlerin sorul formuna verdikleri cevaplar ile bilgi düzeyleri karşılaştırılmıştır. Deney grubu ergenlerin sorulara verdiği doğru yanıt sayısı, ve tedavi motivasyonu kontrol grubu ergenlere göre istatistiksel olarak anlamlı derecede farklı bulunmuştur ($p<.001$). Çalışma kapsamına alınan ergenler, bir yıl sonra kesitsel olarak madde kullanımı açısından değerlendirildiğinde, deney grubu ergenlerde madde kullanmaya devam edenlerin oranı kontrol grubu ergenlere göre daha düşük saptanmış ve bu farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<.001$).

Sonuç: Uçucu madde kullanan ergenlerin bilinçlendirilmesine yönelik uygulanan bireysel eğitim programı ile deney grubu ergenlerin bilgi düzeyi ve motivasyonu artmış ve uygulanan eğitim tedavi sürecine katkı sağlamıştır. Bu ve benzer eğitim/beceri geliştirme programlarının daha yaygın kullanılması önemlidir.

Anahtar kelimeler: Ergenlik, uçucu madde, eğitim, tedavi, etkinlik

ABSTRACT

Objective: In the study, the aim was training education about addiction, effects of inhalants, and coping with desire of substance use to inhalant users from Istanbul Bakırköy Inhalant Use Research and Treatment Center (UMATEM) in order to obtain awareness and to increase the cooperation in treatment.

Method: “YENİDEN-Association of Health and Education” prepared topics for three individual sessions as a book “A psychosocial guidebook for children living at streets and using substances”. Treatment group consisted of 31 adolescents, and treatment group’s level of knowledge was compared with control group.

Results: Adolescents’ level of socioeconomic status did not differ from each other. Questionnaires for pre-, post- and after a week assessed their knowledge according to their right answers. The difference between treatment group and control group – related to the knowledge and motivation for treatment - was statistically significant ($p<.001$). Treatment group adolescents’ inhalant use was found less than the control group adolescents’ after one year of treatment, and this difference was statistically significant ($p<.01$).

Conclusion: The awareness education made a contribution in increasing treatment group adolescents’ level of knowledge and motivation. Applying similar education and skill development programs more frequently and widespread is very significant.

Key Words: Adolescents, inhalants, education, treatment, effectiveness

GİRİŞ: Ülkemizde uçucu madde bağımlılığı (UMB) özellikle 13-18 yaş arası ergenleri tehdit eden ve gittikçe yaygınlaşan bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır(1,2).Uçucu madde bağımlılığına yol açan maddeler günlük yaşamda yaygın olarak kullanılan, elde etmesi kolay, ucuz ve hızlı etkili maddelerdir ve son yıllarda UMB ülkemizde önemli bir sorun haline gelmiştir. En sık kullanılan tiner ve bali (yapıştırıcı) türevleridir. Solumak ve koklamak şeklinde kullanılan bu maddeler fiziksel ve ruhsal olarak ağır zararlar verirler (3,4).

Uçucu madde (UM) kullanımı en çok 13-18 yaş arası ergenlerde görülmektedir. Sosyo-ekonomik düzeyi düşük, aile içi ilişkileri bozuk olan, yurlarda ya da sokakta bulunan çocuk ve ergenler UM kullanan popülasyonun çoğunluğunu oluşturmaktadır (1,3). Özellikle sorunlardan uzaklaşmak ve bir gruba ait olma isteği ile ergenler UM kullanabilirler. Ayrıca sokaktaki çocuk ve ergenler madde bağımlılığı yanı sıra fiziksel ve psikolojik travmalar yaşayabilirler (4,5). UM kullanan ergenlerde zaman içinde diğer uyuşturucu maddeleri deneme ve kullanma eğiliminin arttığı belirtilmektedir (2,6).

Ergenlerde madde kullanımı çok boyutlu ve karmaşık bir sorundur ve bütüncül yaklaşım ile ele alınmalıdır. UMB veya uçucu madde kötüye kullanımı (UMKK) tedavisinde farmakolojik tedavinin yanı sıra davranış tedavisi, bilinçlendirme eğitimi, psiko-sosyal beceri kazandırma eğitimi, aktivite programları, aile terapisi, sosyal çevrenin düzenlenmesi ve rehabilitasyon büyük önem taşımaktadır (2,7,8).

Sıklıkla tedavi sürecinin başında görülen yineleme/nüks ve tedaviyi yarıda bırakma durumunun azaltılmasında verilecek olan eğitim önem taşımaktadır. Fakat, eğitim verilmesi yineleme/nüksü etkileyen değişkenlerden sadece biridir. Sosyal ve fiziksel çevreye ilişkin değişkenler, duygusal ve bilişsel değişiklikler de etkili olmaktadır. Stresle baş etme, problem çözme, öfkeyle baş etme gibi psikososyal beceri

kazandırmaya yönelik konuların eğitim programına eklenmesi tedavinin başarısını daha da arttırabilecektir (2,8).

Bu araştırmada UMB veya UMKK ön tanısı ile UMATEM’de tedavi gören ergenlere; “bağımlılık hakkında bilgilendirme”, “uçucu maddeler ve etkileri”, “riskli durumlar”, “madde kullanma arzusu ile baş etme”, “ısrarlara karşı koyabilme” ve “acil durumlar” adlı konularda uygulanacak bilinçlendirme eğitimi ile bilgilenmenin sağlanması, ayrıca tedaviye yönelik işbirliğinin arttırılması amaçlanmıştır.

YÖNTEM: 2004-2005 yılları arasında UMATEM’de (Uçucu Madde Tedavi Araştırma ve Eğitim Merkezi) uçucu madde kullanan ve yatarak tedavi görmekte olan 13-18 yaş arası ergenlerden oluşturulan 31 kişilik deney grubuna üç oturumluk bireysel eğitim uygulanmıştır. Eğitimde “YENİDEN Eğitim ve Sağlık Derneği” tarafından hazırlanan “Sokakta Yaşayan ve Madde Kullanan Çocuklara Psikososyal Yaklaşım Kılavuzu”nun bireysel uygulamalar bölümünde yer alan “bağımlılık hakkında bilgilendirme”, “uçucu maddeler ve etkileri”, “riskli durumlar”, “madde kullanma arzusu ile baş etme”, “ısrarlara karşı koyabilme” ve “acil durumlar” adlı konuları içeren bölümler/modüller resimli kartlar eşliğinde uygulanmıştır(9). Eğitim uygulanan ergenlerin, eğitim öncesi, eğitim sonrası ve eğitimden bir hafta sonra soru formundaki sorulara verdikleri doğru yanıtlar ile bilgi düzeyleri değerlendirilmiştir. 31 kişiden oluşan kontrol grubu ergenlerin ise hastaneye yattığı hafta içinde ve ortalama 10 gün sonra bilgi düzeyleri aynı soru formu ile değerlendirilmiştir. Sosyo-demografik veriler için kullanılan bilgi formu ve bilgi düzeyini değerlendirmeye yönelik soru formundan elde edilen veriler bilgisayar ortamında “ χ^2 ” ve “t testi” ile değerlendirilmiştir. Araştırmanın deneysel kısmının tamamlanmasından ortalama 1 yıl sonra kurum kayıtlarından elde edilen bilgiler ile araştırma kapsamındaki ergenlerin madde

kullanmaya devam edip etmediği konusunda bilgi toplanmış ve bu izlem sonuçları veri olarak değerlendirilmiştir. Araştırmanın gerçekleştirilmesi için etik kurul onayı ve ergenlerin bilgilendirilmiş onayı alınmıştır. Eş tanı alan hastalar, okuma yazma bilmeyenler ve araştırmaya katılmayı reddeden hastalar araştırma kapsamına alınmamış ayrıca eğitim/değerlendirme süreci tamamlanmadan klinikten izinsiz ayrılan hastalar araştırma kapsamı dışında kalmıştır.

BULGULAR: Ağırlıklı sokak yaşamı öyküsü bulunan ve tamamı erkeklerden oluşan örnekleme deney grubu ergenlerin yaş ortalaması 15.25 ± 1.18 , kontrol grubu ergenlerin yaş ortalaması 15.32 ± 1.42 olarak saptanmış olup ergenlerin sosyo demografik verileri değerlendirildiğinde deney ve kontrol grubu arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır. Deney grubu ergenlerin %35.5'inin, kontrol grubundaki ergenlerin %45.2'sinin sadece okur yazar olduğu, genel olarak ergenlerin eğitim düzeyinin düşük olduğu belirlenmiştir.

Tablo 1: Ergenlerin Sosyo Demografik Özellikleri

	Deney %	Kontrol %	χ^2 / p
Yaşadığı yer			
Sokak	9.7	16.1	χ^2 : 0.75
Ev	12.9	9.7	p= 0.75
Yurt	12.9	12.9	
Yurt / sokak	38.7	25.8	
Ev / sokak	25.8	35.5	
Sokak yaşamı			
Yok	16.1	12.9	χ^2 : 2.22
1 ay – 5 ay	12.9	6.5	p= 0.69
6 ay – 11 ay	12.9	6.5	
1- 3 yıl arası	29.0	32.3	
3 yıl üzeri	29.0	41.9	
Sokak yaşamı nedeni			
Sokakta kalmamış	16.1	12.9	χ^2 : 3,16
Aile sorunları	48.4	51.6	p=0.67
Yurt sorunları	6.5	6.5	
Madde kullanımı	16.1	25.8	
Sokağı sevmek	6.5	3.2	
Diğer	6.5	0	

Tablo 1’de görüldüğü gibi sokakta yaşama deneyimi ağırlıkta olan ergenlerde sokakta yaşama nedeni olarak aile sorunları ilk sırada yer almaktadır.

Tablo 2: Ergenlerin Aile Özellikleri

	Deney %	Kontrol %	χ^2/ p
Aile niteliği			
Çekirdek aile	41.9	32.3	$\chi^2: 1.26$ p=0.73
Ana-baba ayrı	25.8	38.7	
Tek ebeveyn	9.7	9.7	
Üvey ebeveyn	22.6	19.4	
Aile ile görüşme sıklığı			
Görüşmüyor	22.6	29.0	$\chi^2: 0.76$ p=0.85
Yılda birkaç kez	29.0	25.8	
Ayda birkaç kez	29.0	32.3	
Aile ile yaşıyor	19.4	12.9	
Aile içi sorunlar			
Sorun yok	19.4	9.7	$\chi^2: 1.23$ P= 0.54
Az sorun var	29.0	35.5	
Çok sorun var	51.6	54.8	

Ergenlerin aile özellikleri incelendiğinde (Tablo 2) parçalanmış aileye sahip ergenlerin oranının yüksek olması dikkati çekmekte ve araştırma kapsamındaki ergenlerin yarısı yoğun aile sorunları tanımlamaktadır.

Tablo 3 : Ergenlerin Kullandığı Madde Özellikleri

	Deney %	Kontrol %	χ^2/ p
Kullanılan madde			
Tiner	35.5	41.9	$\chi^2: 1.85$ p=0.39
Bali	19.4	29.0	
Tiner&Bali	45.2	29.0	
Madde kullanım süresi			
1 - 5 ay	16.1	3.2	$\chi^2: 4.53$ p=0.33
6 – 11 ay	12.9	6.5	
1 - 3 yıl arası	32.3	32.3	
3 - 5 yıl arası	19.4	29.0	
5 yıl üzeri	19.4	29.0	
Madde kullanım nedeni			
Merak	38.7	19.4	$\chi^2: 4.73$ p=0.31
Arkadaş etkisi	41.9	51.6	
Sokakta koşulları	9.7	12.9	
Aile sorunları	6.5	16.1	
Diğer	3.2	0	
Başka madde kullanımı			
Yok	48.4	29.0	$\chi^2: 3.50$ p=0.32
Esrar	19.4	38.7	
Hap	6.5	6.5	
Esrar/Hap	25.8	25.8	

Ergenlerin kullandığı maddeler karşılaştırıldığında tiner kullanımı oranı daha yüksek bulunmuştur. Madde kullanım sürelerinde bakıldığında ise ergenlerin çoğunluğunda 1 yıldan daha uzun süredir madde kullanımı dikkati çekmekte olup, ileri analizde madde kullanım süresi ile sokakta yaşama süresi arasında yüksek düzeyde ve aynı yönde korelasyon ($r:0.687$, $p<0.001$) belirlenmiştir. Maddeye başlama nedeni olarak ise “arkadaş etkisi” ve “merak” öne çıkmaktadır. Uçucu madde kullanımına ilave olarak esrar ve/veya hap(roş) kullanım oranı ise deney grubunda % 51.6, kontrol grubunda %71 olarak saptanmıştır (Tablo 3).

Deney grubu ergenlerin eğitim esnasında belirttiği nükse neden olan en riskli durumlar “sokakta kalma”, “maddeyi görme”, “çevresinde madde kullanan kişiler olması”, “kızgın olma” ve “arkadaşlarının madde teklif etmesi” şeklinde sıralanmıştır.

Tablo 4 : Tedavi motivasyonunun puanlanması

0-10 arası puanlama	Ort ± SD	t	p
Ön görüşme puanı			
Deney grubu	8.419 ± 1.974	0.81	0.41
Kontrol grubu	8.0 ± 2.0		
Son görüşme puanı			
Deney grubu	9.612 ± 1.054	4.53	0.000
Kontrol grubu	7.483 ± 2.392		

Deney ve kontrol grubu ergenlerin 0-10 arasında tanımladıkları motivasyon puanı deney grubunda son görüşmede yükselirken kontrol grubunda düşmüştür (Tablo 4) ve bu fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0,001$). Tedavi sürecini yarıda bırakan/ servisten izinsiz ayrılan ergenlerin oranı ise deney grubunda %35.5, kontrol grubunda %51.6 olarak saptanmış olup, ortalama hastanede yatış süresi deney grubunda $51.51 ± 38.88$ gün, kontrol grubunda $31 ± 18.79$ gün olarak bulunmuştur ($p=0.01$).

Tablo 5: Kesitsel izlemede madde kullanım oranları

	Deney %	Kontrol %	χ^2/ p
Tekrar madde kullanımı			
Yok	29.0	12.9	$\chi^2: 5.67$
Kayma/Slip	22.6	9.7	$p=0.12$
Yineleme/Nüks	32.3	54.8	
Bilinmiyor	16.1	22.6	
Kesitsel			
Madde kullanmıyor	51.6	16.1	$\chi^2: 11.8$
Madde kullanıyor	32.3	58.1	$p=0.01$
Bilinmiyor	16.1	25.8	

Araştırmanın deneysel kısmının tamamlanmasından yaklaşık bir yıl sonra sosyal hizmetler kurum kayıtları ve hastane kayıtları incelenerek ergenlerde nüks ve madde kullanımının devam edip etmediği değerlendirilmiştir. Kesitsel olarak yapılan değerlendirmede, nüks oranı deney grubunda %32.3, kontrol grubunda % 54.8 olarak bulunmuştur. Son 3 aydır madde kullanımı olmayan ergenlerin oranı değerlendirildiğinde bu oran deney grubu ergenlerde %51.6'i, kontrol grubunda % 16.1 olarak saptanmış ve bu farklılık istatistiksel olarak anlamlı ($p=0.01$) bulunmuştur(Tablo 5). Özellikle ildir dışı başvuruların ve ailesi ile yaşayan ergenlerin bilgilerine ulaşmada zorluk yaşanmıştır.

Tablo 6: Deney Grubu Ergenler Ön Görüşme ile Eğitim Sonu Soru Formu Doğru Yanıt Dağılımı

Konulara göre sorular	Ön görüşme Ort ± SD	Eğitim sonrası Ort ± SD	t	P
Kendiliğinden sayabildiği tiner, bali etkileri	1.96± 1.32	8.90± 1.92	-21.60	0.000
Tiner/bali etkileri (doğru / yanlış)	12.22± 2.66	17.77 ±1.64	-10.97	0.000
Risk etmenleri	1.80± 1.07	6.45± 1.28	-17.83	0.000
Nüksü önlemede yapması gerekenler	1.58± 0.84	4.54± 0.99	-14.14	0.000
Madde kullanma isteği ile baş etme yolları	2.22± 1.17	6.54± 1.26	-15.89	0.000
İsrarlara karşı koyma	1.25± 0.57	3.22± 0.99	-9.87	0.000

Bilinçlendirmeye yönelik eğitim verilen deney grubu ergenlerin eğitim öncesi ve eğitim sonundaki bilgi düzeyleri karşılaştırıldığında (Tablo 6) tüm konu başlıklarındaki sorulara verilen doğru yanıt sayısında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmıştır($p<0,001$).

Tablo 7: Ergenlerin Ön Görüşme ve Son Görüşme Doğru Yanıt Sayıları Farkının Değerlendirmesi

Konulara göre sorular	Deney Grubu Ort ± SD	Kontrol Grubu Ort ± SD	t	P
Kendiliğinden sayabildiği tiner, bali etkileri	6.09±1.66	0.61±1.11	15.26	0.000
Tiner/bali etkileri (doğru / yanlış)	5.77 ± 3.31	0.64 ± 2.02	7.35	0.000
Risk etmenleri	3.84 ± 1.69	0.09 ± 1.10	9.33	0.000
Nüksü önlemede gerekenler	2.51 ± 1.31	0.06 ± 0.89	8.59	0.000
Madde kullanma isteği ile baş etme yolları	3.58 ± 1.40	0.64 ± 0.95	9.61	0.000
Israrlara karşı koyma	1.38 ± 0.80	0.06 ± 0,51	7.73	0.000

Deney ve kontrol grubu ergenlerin “ön görüşme ve son görüşme soru formu doğru yanıt sayılarının farkı” karşılaştırıldığında ise, deney grubu ergenlerin sorulara verdiği doğru yanıt sayısı, dolayısıyla bilgi düzeyi istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0,001$).

TARTIŞMA:

Bu araştırma sokak yaşamı öyküsü bulunan ve uçucu madde kullanan ergenlere yönelik olarak gerçekleştirilmiş ve uygulanan bireysel eğitim ile ergenlerin bilgi düzeyleri artırılmış ve tedavi süreçlerine katkı sağlanmıştır.

Literatüre göre UM kullanımı daha çok ergenler arasında ve erkeklerde yaygın olup, kullanımın erken yaşlarda başlaması dikkat çekicidir (1,10). Araştırmada UM kullanan ergenlerin eğitim durumuna bakıldığında genel olarak eğitim düzeyinin düşük

olduğu ve çoğunun eğitimine devam edemediği bulunmuştur. UMATEM' de yapılan başka bir araştırmada ise UM kullananlarda okula hiç gitmeyenlerin oranı %40, okuldan sık sık kaçma oranı %73.5 olarak belirlenmiştir (4). Araştırmamızda sokakta yaşama öyküsü olan ergenler çoğunluğu oluşturmakta ve tercih maddesi olarak tiner öne çıkmaktadır. Sokakta yaşama öyküsü olan ergenlerde tiner kullanımının yüksek olması literatür ile de uyumludur. Küntay'ın yaptığı çalışmada sokak çocukları arasında UM kullanım yaygınlığının %30 olduğu, tümünün ailelerinin sosyo-ekonomik düzeyinin düşük ve çoğunun göç etmiş olduğu bulunmuştur(11). Greene ve ark tarafından yapılan çalışmada; evden kaçmış ve evsiz ergenlerin normal bir aile yaşantısına sahip olanlara göre daha fazla madde kullandığı bulunmuştur(13). Ögel ve arkadaşları tarafından yapılan araştırmada ise sokakta yaşayan çocuk ve ergenler arasında madde kullanımını %78 olarak belirlenmiş, %49'unun tercih maddesinin tiner olduğu bulunmuştur(12).

Deney ve kontrol grubu ergenlerin çoğunda uçucu madde kullanımına hap(roş) ve esrar gibi maddelerin eşlik ettiği belirlenmiştir. Benzer olarak Ögel ve ark tarafından (14) 2004 yılında İstanbul'da öğrenciler arasındaki riskli davranışları belirlemek için yapılan araştırmada, UM kullanan ergenlerin %39.5'inin başka uyuşturucu maddeleri de kullandığı bulunmuştur. UM kullanan ergenler merak, sokak kültürü ve özellikle arkadaş etkisi ile diğer maddelerle de kısa sürede tanışmakta ve diğer maddeleri de kullanmaya başlamaktadırlar.

Araştırmamızda ergenlerin sokakta yaşama nedenlerinin başında aile sorunları gelmekte ve ergenlerin çoğunda parçalanmış aile özellikleri bulunmaktadır. Ayrıca aile ile görüşme sıklığı sorulduğunda çoğunluğunun aile ile hiç görüşmediği yada çok nadir görüştüğu, şiddetli aile sorunları tanımladıkları belirlenmiştir. Tiwari ve ark. tarafından yapılan çalışmada ise çocukların evden kaçma nedenleri araştırılmış ve aile sorunlarının

önemli bir etken olduğu bulunmuştur(15). Ögel ve ark. tarafından yapılan çalışmada çocukların %71.9'unun maddeyi ilk kez sokakta yaşamaya başladıktan sonra kullanmaya başladığı belirlenmiştir. Sokakta yaşayan çocukların yaklaşık %17.8'inin annesi, %19.8'inin ise babasının hayatta olmadığı, %55.1'inin anne ve babasının ayrılmış olduğu bulunmuştur(12). Bu literatür bilgileri araştırma bulgularımızı destekler niteliktedir.

Deney ve kontrol grubu ergenlerin ön görüşme ve son görüşmedeki motivasyon puan ortalamaları karşılaştırıldığında gruplar arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklılık bulunmaktadır ($p<0.05$). Deney grubunda motivasyon puanında artma olurken kontrol grubunda azalma saptanmıştır. Bu sonuç bilinçlendirmeye yönelik eğitimin tedavi motivasyonunu artırma ve/veya sürdürmede etkili olduğu şeklinde yorumlanabilir. Ayrıca deney grubu ergenlerde tedaviyi yarıda bırakma oranı kontrol grubuna göre daha az, hastanede yatış süresi daha fazla olarak saptanmıştır. Kesitsel izlem sonuçlarına göre ise; deney grubu ergenlerde nüks oranı daha düşük bulunmuş, en az son üç ayda veya daha uzun süredir madde kullanmayanların oranı daha yüksek bulunmuştur. Tüm bu bulgular uygulanan eğitimin tedavi sürecine katkı sağladığı şeklinde yorumlanmaktadır.

Bilinçlendirmeye yönelik eğitim verilen deney grubu ergenlerin eğitim öncesi ve eğitim sonrası bilgi düzeyleri karşılaştırıldığında eğitim sonunda bilgi düzeylerinde anlamlı bir artış olduğu saptanmıştır. Deney ve kontrol grubu ergenlerin "ön görüşme ve son görüşme soru formu doğru yanıt sayılarının farkı" karşılaştırıldığında ise, deney grubu ergenlerin sorulara verdiği doğru yanıt sayısı daha fazladır, dolayısıyla gruplar arası bilgi düzeyindeki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Ruh sağlığı alanında yapılan pek çok araştırmada, bilgilendirme ve hastalıkla baş etmede eğitimlerin tedavi işbirliğini arttırdığı ve tedavi sürecine katkı sağladığı

belirtilmektedir. Bizim çalışmamızda da bilinçlendirmeye yönelik uygulanan bireysel eğitim ile ergenlerin bilgi düzeyinde ve tedavi motivasyonlarında artma saptanmıştır. Çalışmadan elde ettiğimiz sonuçlar benzer araştırmalar ile de benzerlik göstermektedir. Sayım tarafından öğrencileri uyuşturucu madde konusundaki bilgilendirerek farkındalıklarını arttırmak, tutum, inanç ve görüşlerini değiştirmek amacıyla yapılan çalışmada 200 Lise 2. sınıf öğrencisi çalışmaya alınmış, öğrencilerin uyuşturucu maddeye bakış açıları eğitim almadan önce ve eğitim aldıktan sonra şeklinde karşılaştırıldığında, aralarında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur(16). Gloss tarafından yapılan araştırmada ise madde kullanan çocuklara/ergenlere eğitim uygulanmış ve madde kullanımını bırakma yönünde çaba ve yaşam tarzlarında değişim kaydedilmiştir(13).

SONUÇ: Yaş dönemi özellikleri nedeniyle zor bir grup olan ergenler, UM kullanımına bağlı bilişsel işlevlerinde oluşan bozulmalara rağmen (17) uygulanan bireysel eğitimden yararlanmış, bilinçlenmeye yönelik eğitim ile ergenlerin bilgilenmeleri sağlanmış, tedavi motivasyonları artırılmış ve çalışma amacına ulaşmıştır. Bağımlılık tedavisinin ömür boyu sürecek bir süreç olduğu göz önünde bulundurulduğunda bilgi ve beceri kazandırmaya yönelik bu eğitimlerin zaman içinde tekrarlanması, danışmanlık hizmetlerinin sürdürülmesi önemlidir. Psikoeğitim ve sağlık eğitimi hemşirelerin en önemli bağımsız işlevlerindedir ve psikiyatri hemşirelerinin bu tür eğitim programlarında rol alması önemlidir.

KAYNAKLAR:

1. Evren C, Ögel K, Tamar D, Çakmak D. Uçucu madde kullanıcılarının özellikleri. *Bağımlılık Dergisi* 2001; 2:2:57-60.
2. Ögel K, Aksoy A, Liman O, Sorgun E. Sokakta Yaşayan ve Madde Kullanan Çocuklar ve Madde Kullanımı-Tedavide Temel İlkeler. *Yeniden Sağlık ve Eğitim Derneği*. Yayın No:3, İstanbul, 2002.
3. Berber B. Uçucu Madde Bağımlılığı ve Yumuşak Norolojik İşaretler. *Uzmanlık Tezi*, İstanbul: Bakırköy Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Hastanesi, 2003.
4. Ögel K. Sokaklar Tiner Kokuyor. "Tinerçi"ler, "Bali"çiler ve Sokakta Yaşayan Çocuklar. *Yeniden Sağlık Eğitim Derneği*. Yayın No:1, İstanbul, 2005.
5. Ballard M.B. Inhalant abuse: A call for attention. *Journal of Addictions & Offender Counseling* 1998;19:1: 28-32.
6. Unger JB, Kipke MD, Simon TR, Montgomery SB, Johnson CJ. Homeless youth and young adult in Los Angeles: prevalence of mental health problems and the relationship between mental health and substance abuse disorders. *Am Journal of Community Psychology* 1997; 25:3:371-393.
7. Estroff TW. Routes of abuse and specific drugs, *Manuel of Adolescent Substance Abuse Treatment*. American Psychiatric Publishing Inc, Washington DC, 2001;35-48.
8. Ögel K. Madde bağımlılarına yaklaşım ve tedavi. *Bağımlılık Dergisi* 2003; 4:1:41.
9. Ögel K, Taner S, Yılmazçetin C. Ergenlerde Madde Kullanımına Yaklaşım Klavuzu. *Yeniden Yayın No:5, IQ Kültür Sanat Yayıncılık No:45*, İstanbul, 2003.
10. Pagliaro AM, Pagliaro LA. Substance Use Among Children and Adolescents; Its Nature, Extent and Effect From Conception to Adulthood. Printed by John Wiley&Sons Inc, Canada, 1996.
11. Polat O. Sokak Çocukları. *Özgün Ofset*, İstanbul, 2002
12. Ögel K, Yücel H, Aksoy A. İstanbul'da sokakta yaşayan çocukların özellikleri. *Yeniden Bilimsel Araştırma Raporları*, Yayın no:7, İstanbul, 2004.
13. Greene JM., Ennett ST, Ringwalt CL. Substance use among runaway and homeless youth in three national samples. *American Journal of Public Health* 1997;87:2: 229-332.
14. Ögel K, Barşah Y, Dönmez E. Esrar ve Etkileri. *Yeniden Yayın No: 9*, İstanbul, 2005.
15. Tiwari PA., Gulati N, Sethi GR, Mehra M. Why do some boys run away from home. *Indian Journal of Pediatrics* 2002; May:Vol:69: 397-399.
16. Sayim A. Lise Öğrencilerini Bilgilendirmenin Madde Konusundaki Görüşlerine Etkisinin İncelenmesi. *İstanbul İ.Ü.Adli Tıp Enstitüsü Sosyal Bilimler Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi*, 2000.
17. Adlaf EM, Zdanowicz YM. A cluster-analytic study of substance problems and mental health among street youths. *Am. J. Drug Alcohol Abuse* 1999;25:4:639-660.

**“UÇUCU MADDE KULLANAN ERGENLERDE BİLİNÇLENDİRME
EĞİTİMİNİN ETKİNLİĞİ” konulu araştırma metninin tüm yazarlarca okunup
onaylandığı ve metnin yayın haklarının “Bağımlılık Dergisi” ne devredildiği
tarafımızdan onaylanmaktadır.**

Dr.Hemş. Sibel COŞKUN   Doç.Dr. Kültegin ÖGEL   Yard.Doç.Dr. Özlem IŞIL

Yazışma adresi / Adress reprint requests to: Dr. Sibel Coşkun, Bakırköy Ruh Sağlığı ve
Sinir Hastalıkları E.A Hastanesi- istanbul

Elektronik Posta Adresi / E-mail address: cosibel@gmail.com Telefon / Phone: +90
(212) 5436565-2340